

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ «БОБРИНЕЦЬКИЙ АГРАРНИЙ
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМ.В.ПОРИКА БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»**

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ БДЖІЛЬНИЦТВА»**

галузь знань	20 Аграрні науки та продовольство
спеціальність	201 Агрономія
кваліфікація	Фаховий молодший бакалавр з агрономії
відділення	Агрономія та землевпорядкування

2025-2026 навчальний рік

Програма навчальної дисципліни «Основи бджільництва» (ВК 06) для здобувачів фахової передвищої освіти за спеціальністю 201 Агроніомія, кваліфікації Фаховий молодший бакалавр з агрономії.-Бобринець: ВСП «Бобринецький АФК ім.В.Порика БНАУ», 2026.- 14 с.

Укладач Ю.С.Отян викладач землевпорядних дисциплін, кваліфікаційна категорія «спеціаліст першої категорії»

Програму схвалено на засіданні циклової комісії спеціальності НІ Агроніомія
Протокол № __ від _____

Голова циклової комісії _____

Вікторія МУЗИКА

Схвалено методичною радою ВСП «Бобринецький АФК ім. В. Порика БНАУ»

Протокол від _____ № _____

Голова методичної ради _____

Тетяна БОНДАРЄВСЬКА

ЗМІСТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ БДЖІЛЬНИЦТВА»	5
3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	6
4. СФОРМОВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	6
5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ БДЖІЛЬНИЦТВА»	6
6. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
7. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
7.1. Лекції	8
7.2. Практичні заняття	9
7.3. Самостійна робота	11
8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ	13
9. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	13
10. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	13
11. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	14
12. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ	14
13. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	15

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Згідно з навчальним планом на 2025-2026 навчальний рік, на вивчення дисципліни «Основи бджільництва» (ВК 06) для денної форми навчання відведено всього 90 академічних годин (3 кредитів ECTS), у т.ч. аудиторних – 60 години (лекції – 50 год., практичні заняття – 10 год.), самостійне вивчення – 30 годин.

Опис навчальної дисципліни за показниками та формами навчання наведено в таблиці:

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів відповідних ECTS – 3	20 Аграрні науки та продовольство	Вибіркова
Розділів – 7	201 Агрономія	Рік підготовки
		2- й
Загальна кількість годин 90 год		Семестр 4-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних –6 год самостійної роботи –4год	Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр	Лекції
		50год
		Практичні заняття
		10 год
		Самостійна робота
30 год		
		Вид контролю: диф. залік

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ БДЖІЛЬНИЦТВА»

Метою вивчення навчальної дисципліни «Основи бджільництва» (ВК 06) є формування у студентів системи знань і навиків з питань з біології бджолиної сім'ї та її особин, медоносних ресурсів, засобів механізації та обладнання, технологій утримання і розмноження бджолиних сімей, запилення ентомофільних рослин, хвороб бджіл, організації виробництва, переробки продукції бджільництва, а також набуття навичок і вмінь роботи з бджолиними сім'ями та оцінки їх стану відповідно до кваліфікаційної характеристики спеціальності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- коротку історію бджільництва;
- біологічні особливості бджіл;
- основи бонітування бджіл;
- особливості племінної роботи у бджільництві;
- характеристику основної та додаткової продукції бджільництва.

На основі теоретичної та практичної підготовки студент повинен

вміти:

- виконувати роботи по безпечному догляду за бджолами на товарних та в спеціалізованих пасіках;
- навощувати стільники штучною вошиною;
- нарощувати силу сімей навесні до головного медозбору та на зимівлю;
- розмножувати сім'ї, формувати бджолині пакети;
- проводити заходи проти роїння, збирати та садити рій;
- оцінювати медоносну базу, розраховувати медовий конвеєр та бджолозапилення, намічати шляхи поліпшення медового запасу місцевості;
- відбирати медові стільники і відкачувати їх;
- - проводити боротьбу з хворобами, ворогами і шкідниками бджіл;
- вести виробничий та племінний облік на пасіці;
- проводити якісну оцінку меду та додаткової продукції бджільництва.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Основи бджільництва» базується на знаннях таких дисциплін: українська мова (за професійним спрямуванням), ботаніка з основами фізіології рослин та мікробіологі, охорона праці та безпека життєдіяльності.

4. СФОРМОВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Сформовані компетентності

Символ компетентностей	Сформовані компетентності
Спеціальні компетентності	
СК 1	Здатність використовувати базові знання з фахових дисциплін у професійній діяльності.
СК 7	Здатність застосовувати в процесах виробництва, переробки і зберігання інноваційно новітні прийоми, заходи, засоби для отримання високоякісної, екологічно безпечної, ринково привабливої сільськогосподарської продукції.
СК 9	Прагнення до збереження навколишнього середовища
ЗК 3	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
ЗК 5	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності
ЗК 6	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 7	Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології
ЗК 8	Здатність працювати в команді

Результати навчання

Символ результатів навчання за спеціальністю	Результати навчання з дисципліни
РН 1	Застосовувати всебічні спеціалізовані емпіричні та теоретичні знання для розв'язання практичних ситуацій у сфері агрономії.

PH 6	Виявляти та вирішувати виробничі проблеми з урахуванням зональних умов, а також технологічних, правових, економічних, екологічних та етичних аспектів
PH 17	Вміти працювати самостійно і в команді, нести професійну відповідальність за результати роботи, дотримуватися норм та стандартів професійної етики для досягнення спільної мети.
PH 18	Застосовувати правові норми, норми з охорони праці, безпеки життєдіяльності у професійній діяльності.

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ БДЖІЛЬНИЦТВА»

Загальний обсяг навчального часу, відведеного на вивчення дисципліни складає 90 годин, у тому числі – 50 годин лекцій, 10 години практичних занять, 30 - самостійна робота студентів.

Програму дисципліни поділено на чотири розділи. Поточний контроль проводиться у формі тестових контрольних робіт. Підсумковий контроль передбачає складання диференційованого заліку.

6. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назви розділів і тем	Кількість годин			
		лекції	практичні	самостійна робота	разом
РОЗДІЛ 1. ВСТУП. . ІСТОРІЯ ТА ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО БДЖІЛ					
1.1.	Вступ. Історія виникнення бджільництва.	2			2
1.2.	Склад бджолиної сім'ї та функції її особин.	2		2	4
1.3	Зовнішня та внутрішня будова бджоли.	2		2	4
	Всього за розділ 1	6		4	10
РОЗДІЛ 2 ВУЛИКИ, ПАСІЧНИЙ ІНВЕНТАР, ОБЛАДНАННЯ ТА БУДІВЛІ					
2.1.	Історія створення сучасного вулика та його конструкція. Види вуликів	2		2	4
2.2	Пасічний інвентар, обладнання, засоби механізації та їх призначення	2	2	2	6

	Всього за розділ 2	4	2	4	10
РОЗДІЛ 3 ДОГЛЯД ТА РОЗМНОЖЕННЯ БДЖІЛ					
3.1	Техніка роботи із бджолами.	2			2
3.2	Весняні роботи на пасіці.	2	2		4
3.3	Літні роботи на пасіці.	2		2	4
3.4	Розмноження бджолиних сімей.	2		2	4
3.5	Застосування промислових технологій у бджільництві.	2			2
	Всього за розділ 3	10	2	4	16
РОЗДІЛ 4. ВИВЕДЕННЯ БДЖОЛИНИХ МАТОК. ПОРОДИ БДЖІЛ. ПЛЕМІННА РОБОТА В БДЖІЛЬНИЦТВІ.					
4.1	Породи бджіл.	2		2	4
4.2	Племінна робота в бджільництві.	2		2	4
4.3	Виведення бджолиних маток.	2	2	2	6
4.4	Штучне виведення бджолиних маток.	2		2	4
	Всього за розділ 4	8	2	8	18
РОЗДІЛ 5. КОРМОВА БАЗА БДЖІЛЬНИЦТВА					
5.1	Медоносні та пилконосні рослини та їх класифікація.	2			2
5.2	Медозбірні умови місцевості та способи їх поліпшення.	2	2	2	6
5.3	Використання бджіл для запилення сільгоспкультур.	2		2	4
	Всього за розділ 5	6	2	4	12
РОЗДІЛ 6. ТЕХНОЛОГІЯ ОТРИМАННЯ І ОБРОБКИ ПРОДУКТІВ БДЖІЛЬНИЦТВА					
6.1	Технологія отримання меду та його характеристика	2	2	2	6
6.2	Технологія переробки воску	2			2
6.3	Технологія виробництва бджолиного обніжжя та перги	2			2
6.4	Технологія виробництва маточного молочка та гомогенату	2		2	4
6.5	Технологія виробництва прополісу та бджолиної отрути. Поняття про апітерапію.	2			
	Всього за розділ 6	10	2	4	14
РОЗДІЛ 7. ХВОРОБИ І ШКІДНИКИ БДЖІЛ. ТОКСИКОЗИ					
7.1	Класифікація хвороб бджіл та причини їх виникнення	2		2	4
7.2	Заразні та незаразні хвороби	2			2
7.3	Шкідники та вороги бджіл	2		2	4
	Всього за розділ 7	6		4	10
	Разом	50	10	30	90

7. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

7.1. Лекції

№ п/п	Тема і зміст лекції	Кількість годин
Розділ 1. ВСТУП. ІСТОРІЯ ТА ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО БДЖІЛ		
1	Вступ. Історія виникнення бджільництва	2
2	Склад бджолоїної сім'ї та функції її особин	2
3	Зовнішня та внутрішня будова бджоли	2
Всього за розділ 1		6
РОЗДІЛ 2 ВУЛИКИ, ПАСІЧНИЙ ІНВЕНТАР, ОБЛАДНАННЯ ТА БУДІВЛІ		
4	Історія створення сучасного вулика та його конструкція. Види вуликів	2
5	Пасічний інвентар, обладнання, засоби механізації та їх призначення	2
Всього за розділ 2		4
РОЗДІЛ 3 ДОГЛЯД ТА РОЗМНОЖЕННЯ БДЖІЛ		
6	Техніка роботи із бджолами	2
7	Весняні роботи на пасіці	2
8	Літні роботи на пасіці	2
9	Розмноження бджолиних сімей	2
10	Застосування промислових технологій у бджільництві	2
Всього за розділ 3		10
РОЗДІЛ 4. ВИВЕДЕННЯ БДЖОЛИНИХ МАТОК. ПОРОДИ БДЖІЛ. ПЛЕМІННА РОБОТА В БДЖІЛЬНИЦТВІ		
11	Породи бджіл	2
12	Племінна робота в бджільництві	2
13	Виведення бджолиних маток	2
14	Штучне виведення бджолиних маток	2
Всього за розділ 4		8
РОЗДІЛ 5. КОРМОВА БАЗА БДЖІЛЬНИЦТВА		
15	Медоносні та пилконосні рослини та їх класифікація	2
16	Медозбірні умови місцевості та способи їх поліпшення	2
17	Використання бджіл для запилення сільгоспкультур	2
Всього за розділ 5		6
РОЗДІЛ 6. ТЕХНОЛОГІЯ ОДЕРЖАННЯ І ОБРОБКИ МЕДУ ТА ВОСКУ		
18	Технологія виробництва меду та його характеристика	2
19	Технологія переробки воску	2
20	Технологія виробництва бджолоїного обніжжя та	2

	перги	
21	Технологія виробництва маточного молочка та гомогенату	2
22	Технологія виробництва прополісу та бджолої отрути. Поняття про апітерапію.	2
Всього за розділ 6		10
РОЗДІЛ 7. ХВОРОБИ І ШКІДНИКИ БДЖІЛ. ТОКСИКОЗИ		
23	Класифікація хвороб бджіл та причини їх виникнення	2
24	Заразні та незаразні хвороби	2
25	Шкідники та вороги бджіл	2
Всього за розділ 7		6
Разом		50

7.2. Практичні заняття

№ п/п	Тема практичних занять	Кількість годин
РОЗДІЛ 2 ВУЛИКИ, ПАСІЧНИЙ ІНВЕНТАР, ОБЛАДНАННЯ ТА БУДІВЛІ		
1	Виготовлення рамок	2
Всього за розділ 2		2
РОЗДІЛ 3 ДОГЛЯД ТА РОЗМНОЖЕННЯ БДЖІЛ		
1	Весняно-літнє утримання бджолосімей	2
Всього за розділ 3		2
РОЗДІЛ 4. ВИВЕДЕННЯ БДЖОЛИНИХ МАТОК. ПОРОДИ БДЖІЛ. ПЛЕМІННА РОБОТА В БДЖІЛЬНИЦТВІ		
2	Виведення бджолиних маток	2
Всього за розділ 4		2
РОЗДІЛ 5. КОРМОВА БАЗА БДЖІЛЬНИЦТВА		
3	Складання кормового балансу пасіки	2
Всього за розділ 5		2
РОЗДІЛ 6. ТЕХНОЛОГІЯ ОТРИМАННЯ І ОБРОБКИ ПРОДУКТІВ БДЖІЛЬНИЦТВА		
4	Підготовка до переробки воскової сировини	2
Всього за розділ 6		2
Разом		10

7.3. Самостійна робота

№ п/п	Тема і зміст лекції	Кількість годин
Розділ 1. ВСТУП. ІСТОРІЯ ТА ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО БДЖІЛ		
1	Склад бджолоїної сім'ї та функції її особин	2
2	Зовнішня та внутрішня будова бджоли	2
Всього за розділ 1		4
РОЗДІЛ 2 ДОГЛЯД ТА РОЗМНОЖЕННЯ БДЖІЛ		
3	Розмноження бджолиних сімей	2
4	Застосування промислових технологій у бджільництві	2
Всього за розділ 2		4
РОЗДІЛ 3. ВИВЕДЕННЯ БДЖОЛИНИХ МАТОК. ПОРОДИ БДЖІЛ. ПЛЕМІННА РОБОТА В БДЖІЛЬНИЦТВІ		
5	Породи бджіл	2
6	Виведення бджолиних маток	2
Всього за розділ 3		4
РОЗДІЛ 4. КОРМОВА БАЗА БДЖІЛЬНИЦТВА		
7	Медоносні та пилконосні рослини та їх класифікація	2
8	Медозбірні умови місцевості та способи їх поліпшення	4
9	Використання бджіл для запилення сільгоспкультур	2
Всього за розділ 4		8
РОЗДІЛ 5. ТЕХНОЛОГІЯ ОДЕРЖАННЯ І ОБРОБКИ МЕДУ ТА ВОСКУ		
10	Технологія виробництва меду та його характеристика	2
11	Технологія переробки воску	2
Всього за розділ 5		4
РОЗДІЛ 6. ТЕХНОЛОГІЯ ОТРИМАННЯ І ОБРОБКИ ПРОДУКТІВ БДЖІЛЬНИЦТВА		
12	Технологія виробництва прополісу та бджолоїної отрути	2
13	Поняття про апітерапію	2
Всього за розділ 6		4
РОЗДІЛ 7. ХВОРОБИ І ШКІДНИКИ БДЖІЛ. ТОКСИКОЗИ		
14	Заразні та незаразні хвороби	2
15	Шкідники та вороги бджіл	2
Всього за розділ 7		4
Разом		30

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час вивчення «Основи бджільництва» у навчальному процесі застосовуються такі методи навчання: розповідь, бесіда, лекція, пояснення, навчальна дискусія, самостійне виконання практичних завдань. Під час лекційного курсу застосовуються слайдові презентації у програмі Microsoft Office Power Point, роздатковий матеріал, дискусійні обговорення проблемних ситуацій.

Практичні заняття проводяться у вигляді практикумів з виконанням ситуаційних завдань. На заняттях студенти, використовуючи теоретичний матеріал, аналізують ситуації, приймають рішення.

9. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

У процесі вивчення «Основи бджільництва» використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студента:

- індивідуальне опитування, фронтальне опитування;
- поточне тестування;
- підсумкове тестування по кожному розділу;

Поточний контроль рівня знань та умінь студентів здійснюється у формі виконання тестів, дискусійних обговорень проблемних питань, виконання ситуаційних завдань.

Контроль самостійної роботи проводиться:

- з лекційного матеріалу шляхом складання контрольних тестових завдань;
- за практичних занять – перевірка та захист виконаних завдань.

Підсумковий контроль знань студентів відбувається на диференційованому заліку у формі тестування.

10. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінка за лекційне заняття виставляється за активність студента в дискусії.

Оцінку на практичному занятті студент отримує за виконані практичні роботи, зроблені доповіді, презентації, активність під час дискусій.

Під час поточного та підсумкового контролю засобами оцінювання результатів навчання з дисципліни є стандартизовані комп'ютерні тести.

11. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти здійснюється за чотирирівневою шкалою – «2», «3», «4», «5».

Критерії оцінювання результатів навчання за чотирирівневою шкалою

Бали	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Отримують здобувачі освіти, які виявили всебічні, систематичні і глибокі знання навчального матеріалу, вміння вільно виконувати будь – які завдання, передбачені програмою, ознайомлені з основною і додатковою літературою, що рекомендована програмою.
«Добре»	Отримують здобувачі освіти, які засвідчили систематичний характер знань навчально - програмового матеріалу, успішно виконують передбачені програмою завдання, засвоїли основну літературу, рекомендовану програмою.
«Задовільно»	Отримують здобувачі освіти, які виявили знання основного навчального матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання, які справляються з виконанням завдань, передбачених програмою, ознайомлені з основною літературою, рекомендованою програмою, але допустили помилки у відповіді на екзамені.
«Незадовільно»	Отримують здобувачі освіти, які виявили прогалини у знаннях, припустилися принципових помилок у виконанні передбачених програмою завдань, неспроможні продовжувати навчання в коледжі.

12. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

Наочні засоби:

1. Слайдові презентації у програмі Microsoft Office PowerPoint.
2. Схеми, малюнки, таблиці.

Технічні засоби:

1. Ноутбук.
2. Телевізори в навчальних аудиторіях.

13. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Бігун П. П., Овчинникова Ю. Ю., Березовський І. В. Бджільництво: навчальний посібник. Вінниця: Нілан, 2017. 153 с.
2. ДСТУ 4497:2005. Мед натуральний. Технічні вимоги [Чинний від 28-01-2005]. - Київ, 2007. 21 с. (Національні стандарти України).
3. Про затвердження Вимог до меду: Наказ від 19 червня 2019 року No 330. <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/z0725-19#Text>
4. Joseph E. Pizzorno, Michael T. Murray Michael. Textbook of Natural Medicine (Fifth Edition). Churchill Livingstone, 2020. Pages 441-442.e1. <https://doi.org/10.1016/B978-0-323-43044-9.00056-X>.
5. Encyclopedia of Animal Behavior (Second Edition). HoneybeesA/ Editor(s): Jae Chun Choe. Academic Press, eed, 2019.
6. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-809633-8.20834-0>.

Додаткова література

1. Адамчук Л.А., Броварський В.Д. Высокопродуктивные виды растений для кормовой базы пчел. Нитра, 2018. 104 с.
2. Адамчук Л.О. Бджолине обніжжя. Видавничий дім "Вініченко", 2017. 138 с.
3. Адамчук Л.О., Броварський В.Д., Бріндза Я., Величко С.М., Перга: ресурси і технологія виробництва. Київ, 2018. 152 с.
4. Головецький І.І., Лосев О.М. Санітарно-гігієнічні аспекти бджільництва. Київ: ТОВ «НВП» Інтерсервіс, 2013. 312 с.
5. Іванова В.Д. Технологія виробництва продуктів бджільництва: Курс лекцій. Миколаїв: МДАУ, 2009. 245 с.
6. Поліщук В.П. Бджільництво: підручник. Київ: Вища школа, 2001. 287 с.
7. Поліщук В.П., Гайдар В.А. Пасіка. Київ: ТОВ - Перфект Стайл, 2008. 258 с.
8. Приймак Г.М. Практичне бджільництво. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2009. 587 с.
9. Stephen F. Pernal, Introduction to Apiculture (Apis mellifera). *Veterinary Clinics of North America: Food Animal Practice*. Volume 37, Issue 3, 2021. Pages 381-386. <https://doi.org/10.1016/i.cvfa.2021.06.013>.